

Hego Euskal Herriko gazteen literatur gustuak eta joerak

IRATI URKIOLA IRIGOIEN

Lan honen helburua Hego Euskal Herriko gazteen literatur joerak, gustuak eta ohiturak aztertzea da. Horretarako, literaturaren inguruko hainbat galdera egin zaizkie gazteei, eta horiek emandako erantzunetatik abiatuta bideratu da ikerketa. Egia da ugari izan direla alor honetan burututako lanak; honako honek, halere, haien osagarri eguneratua izateko itxaropena du. Badakigu, jakin, ikertzen segitzeko irekita geratu direla hainbat eta hainbat lerro eta esparru, baina ez dugu zalantzarik gero hurbilean osatuko direla burutzeke utzitakoak, horretan jarduteko gonbit zabala ere baita ondoko lerroetan garatutakoa.

1.- LAN-METODOLOGIA

Azaldu moduan, lanaren helburuari erantzuna eman nahian, literaturari buruzko galdetegi bat egon da oinarrian. Hura prestatu ahal izateko, aurretik gaiari buruz egindako azterketa, lan eta datuak aintzat hartu¹ eta lanaren helburua argitzen lagundu duten hainbat galdera sortu dira. Galdera hauek hiru atal edo bloketan daude banaturik, literaturaren gaiaren barruan helburu ezberdinak bilatzera egon baitira hauek bideratuak. Lehen atalean, euskal gazteen irakurketa ohiturak azalduko dituzten galderak bildu dira; bigarrenean, euskal hezkuntza sisteman euskal literatura nola eta zenbat lantzen den azalduko duten galderak daude; eta hirugarrenean, gazteek

[1] Ikus bibliografia

Euskal Literaturari buruz zenbat dakiten azalduko duten galderak jaso dira.

Galdetegia prest zegoenean hura erantzungo zuten gazteengana jo zen. Horretarako, erantzuna emango zuten gazteen egoera zein baldintzak baldintzak antzekoak izan zitezen, ezaugarri bertsuak bai egoera soziolinguistikoaren aldetik, eta baita gazteen bizi baldintzen aldetik ere- dituzten bilguneetara jo da. Hala beraz, Bilboko Miguel de Unamuno, Donostiako Jose Maria Usandizaga, Gasteizeko Koldo Mitxelena eta Burlatako (Iruñerria) Askatasuna institutu publikoak izan dira jomuga. Institutu horietan, Gizarte Zientzien arloan¹ bigarren batxilerrean ari diren D ereduko 80 ikasle izan dira aztergai, 20 lurralde bakoitzean. Ikasle hauen artean, sexuak ere hartu dira kontutan, eta hala, gizon eta emakumeen artean literatura joeren nondik norakoak alderatu ahal izateko, hiri bakoitzeko laginean 10 gizonetako eta 10 emakumezkoek egon zitezen bilatu da; 80 ikasle horietatik, beraz, 40 izan dira emakumeak, eta beste horrenbeste gizonak.

Galdetegia Euskara eta Literatura ikasgaiko ordu batean pasa da. Izan ere, bertan, euskal literaturaren historia ikastearekin batera, euskal literaturako lanen berri jasotzen dute ikasleek. Ikusi ahal izan denez, gainera, kasu askotan irakasgai hau da ikasle askok (euskal) literatura jasotzeko duen iturri bakarra. Hala beraz, institutu bakoitzeko euskara irakasleekin harremanetan jarri, galdetegiak posta elektronikoz bidali eta irakasleek euren ikasketa programara egokitu-tuz pasa zituzten galdetegiak. Ikasleek galdetegiak erantzuterako orduan, ez nuen euren aurrean egoterik izan, eta espero zitekeenaren kontra, erantzun asko orokorregiak izan dira.

Galdetegietako emaitzak eskuartean izanda, hauek aztertzeari ekin zaio. Galdera bakoitzak lau lurraldeetan lortu dituen emaitzak ekarri dira orrira², eta ondoren, hauek eman dutena aztertu eta lanaren helburuari erantzuna emango dioten ondorioak atera dira lanari amaiera emanez.

-
- [1] Gizarte zientzien arloan dabilzan ikasleak ikertzeko arrazoi nagusia hiriburuetako gazteak ikas baldintza beretan egotea bilatu nahi izatean datza.
- [2] Galdetegiak jaso ahala joan da lana burutzen. Hala beraz, Bilboko emaitzak izanik jasotako lehenak, hauekin hasi zen lana burutzen; gero jaso ziren Donostiakoak, Gasteizekoak, eta Iruñekoak, hurrenez hurren.

2.- JASOTAKO EMAITZAK

Literatur gaiaren barruan, esan moduan, hiru azpiatal nabarmendu dira galdetegian zehar: gazteen irakurketa ohiturak azalduko duena, euskal hezkuntza sisteman literaturaren arloan lantzen dena, eta euskal literaturari buruz gazte hauek duten jakintza. Hona hemen, beraz, bloke edo atal horien barnean egindako galderak eta horietatik lortutako emaitzak.

2.1.- Gazteen irakurketa ohiturak

1) *Irakurtzea gustuko duzu?*

Bilboko institutuko hogeitaztatik, hamaseik (%80) erantzun du irakurtzea atsegin duela, eta, lauk (%20) ezezkoa. Irakurtzea gustuko dutenen artean, emakumeak dira gazte bilbotar hauen artean gehienak. Hamar emakumetatik bederatzik (%90) du irakurtzea gustuko, eta hamar gizonetik, ordea, zazpik (%70).

Donostiako gazteek ere, Bilbokoek erakutsitako joera bertsua azaldu dute. Izan ere, 20 ikasletik hamaseik (%80) du irakurtzea gustuko. Hauen artean ere, gehiengoa da emakumezkoa. Izan ere hamar emakumetik bederatzik (%90) azaldu du irakurtzea gustuko duela. Gizonen artean, berriz, hamarretik zazpik (%70).

Gasteizeko gazteen artean, berriz, bakarra izan da irakurtzea atsegin ez duena, hogeitaztatik, beraz, hemeretzik eman dute irakurtzea gustuko duelako erantzuna. Emakumeen artean, hamarretik bederatzik (%90) du irakurtzea gustuko; gizonen artean, berriz, hamarretik hamarrek (%100).

Iruñerriko gazteen artean, 20 ikasletik 15ek (%75) du irakurtzea gustuko. Hamar emakumetatik zortzik (%80) azaldu du joera hori, gizonetzkoen artean, hamarretik zazpik (%70).

2) *Eskolan bidalitako beharrezko irakurgaietatik kanpo, baduzu zure kasa irakurtzeko ohiturarik?*

Bilbon, hamabost izan dira baiezko erantzuna eman dutenak. Hauen artean, bederatzik dira emakumeak, eta sei gizonak.

Donostian, berriz, ezezkoa atera da garaile. Hogeitik hamabik aitortu du ez duela haren kasa irakurtzeko ohiturarik, zortzik, ordea, baietz. Zortzi hauetatik bost dira emakumeak, eta hiru gizonak.

Gasteizen, gehiengoak erantzun du baduela bere kasa irakurtzeko ohitura, nahiz eta batzuek oso gutxi hitza gehitu dioten erantzun horri. Hogeitik hamabik (%60) baiezkoa azaldu du, lauk (%20) ezetz, eta gainerakoek (%20) baietz, baina oso gutxi. Sexuen arteko banaketari dagokionez, hamarretik zortzi gizonek baietz erantzun du; emakumezkoen artean, hamarretik lauk azaldu du baiezkoa.

Iruñerrian ere, gazteek euren kasa irakurtzeko ohitura duela azaldu du gehiengoak, hogeitik hamabik eman du horren aldeko erantzuna (%60). Hauen artean gehiengoa da gizonzkoa. Hamar gizonetik zazpik omen du bere kasa irakurtzeko ohitura; emakumezkoen artean, berriz, hamarretik bostek.

3) *Zein hizkuntzatan irakurtzen duzu?*

Bilbon, hogeitik hamalauk (%70) azaldu du gazteleraz irakurtzea nahiago duela, bostek (%25) euskaraz, eta batek (%5) aipatutako bi hizkuntza horietako edozein duela irakurtzeko atseginen. Sexuen arteko aldeari dagokionez, baina, badago gazte bilbotarren artean alde handia; emakumeen %90k gazteleraz irakurtzeko ohitura duela azaldu du, eta gizonen artean, berriz, orekatuagoa dago irakurketarako hizkuntza. Izan ere, erdiak eman du gazteleraren aldeko erantzuna, eta beste erdiak, euskararen aldekoa.

Donostian, ere gazteen gehiengoak du gazteleraz euskaraz baino gehiago irakurtzeko ohitura. Hogeitik hamaseik (%80) eman du horren aldeko erantzuna. Sexuen arteko balantza Bilbon baino orekatuagoa badago ere, emakumeak adira gazteleraz gizonzkoek baino gehiago irakurtzen dutenak. Hamar emakumetatik bederatzik irakurtzen du gazteleraz (%90); gizonen artean, berriz, hamarretik zazpik (%70).

Gasteizen ere gaztelera da irakurketa hizkuntza nagusia. Hogeitik hamazazpik (%85) eman du gazteleraren aldeko erantzuna, bik (%10) euskara dute nahiago, eta euskaraz baino, gazteleraz eta ingelesez irakurtzea nahiago duenik ere azaldu da (%5). Sexuen arteko

aldeari dagokionez, oso parekatuta dago hemen irakurketarako hautatutako hizkuntza. Izan ere, ehuneko bertsuetan nahiago dute biek gaztelera: %90 emakumeen kasuan, %85 gizonezkoengan.

Iruñerrian gazteek ere, gaztelera irakurtzen dute euskaraz baino gehiago –%60k eman du gaztelaren aldeko erantzuna, %30ak euskararen aldekoa–, eta ingelesez irakurtzeko joera duenik ere azaldu da (%10). Sexuen arteko banaketari dagokionez, emakumeek irakurtzen dute gaztelera gizonezkoek baino gehiago emakumeen %80k irakurtzen du gaztelera, gizonezkoen artean, %40k.

4) *Zer duzu nahiago, jatorrizko hizkuntzan zuzenean idatzitako liburuak irakurtzea, edo itzulpen bidezkoa?*

Bilboko gazteen kasuan, gehiengoari berdin zaio irakurgai itzulpen bidezkoa den edo ez. Azaldu dutenez, ez dute ezberdintasunik somatzen. Alabaina, jatorrizko hizkuntzan idatzirik dauden liburuak nahiago dituztenen iritziz, itzulpenek irakurgaiaren berezko esentzia galtzen dute, naturalagoa egiten zaie jatorrizko hizkuntzan idatzitako itzulpenak irakurtzea.

Donostiarren arabera, hobe da zuzenean idatzitako liburuak irakurtzea. Hala ere, hainbatek jo dute erantzuna zehaztera, eta aurreko galderaren ildotik, zuzenean irakurtzea gustuko dutenen artean, nahiago duten hizkuntza zein den azaldu dute: %21k zuzenean gaztelera idatzitako liburuak atsegin dituela azaldu du, %36,84k, ordea, zuzenean euskaraz idatzirikoak. Bestalde, liburuak itzuliak direnean, itzulpenak direla nabaria dela azaldu du erdiak baino gehiagok, nahiz eta bakarrak adierazi hauek kaskarragoak direla.

Itzulpenak baino gehiago maite dituzte gazte gasteitarrek zuzenean idatzitako liburuak, dirudienez. Hala ere, asko dira ere axolagabe azaldu direnak. Zergatiari baina, ez dio askok erantzun; sei izan dira jasotako erantzunak. Hauen artean lauk itzulpenak askotan kaskarrak direla nabarmendu du; eta bestalde, bik lotu dute zuzenean idatzitako liburuak nahiago izatearen arrazoia idazlearen asmoa hobeto hautematearekin.

Iruñerrian, jatorrizko hizkuntzan irakurtzea dute gehienek gustuko, baina badira inporta ez zaienik ere. Itzulpen bidezko liburuen

aldeko erantzuna, ordea, ez du inork eman. Itzulpenak ez gustatzeko emandako arrazoiak ondorengoak izan dira: “Itzulpenetan mezua ezberdina da, adieraz modua ezberdina, ez dira horren originalak, idatziko eran asko nabari da itzulpena bada, hitz jokoak ezin dira berdin ulertu, idazlearen estiloa ere aldatu egiten da...”.

Galdetegiaren lehenengo atalean, beraz, irakurketa gustuak, irakurketarako hautatutako hizkuntza, irakurketa maiztasuna, itzulpenak edo zuzeneko irakurketak... galdetuz, gazteen irakurketa ohiturak zeintzuk diren aztertu da.

2.2.- Literaturaren lanketa Euskal Hezkuntza Sistematan

Euskal Hezkuntza Sistematan literatura nola lantzen den jakin nahiez, ondorengo galderak eta erantzunak izan ditugu hausnargai:

- 1) *Zein genero lantzen duzue klasean?
Eta zein da gehien atsegin duzuna?*

Bilbotar gazteen erantzunak kontutan harturik, ikasgelan genero guztiak lantzen dituztela ikus daiteke. Ikasleen %45ak aipatu ditu genero guztiak, %40k narratiba, %5ek poesia, eta %10ek poesia eta narratiba. Bitxia da hemen soilik narratiba aipatu dutenen zenbateko handia. Hemendik ondoriozta daiteke, beharbada, genero narratiboari ematen diotela ikasgelan garrantzia handien. Poesia eta antzerkigintza aipatzean, batzuek “batzuetan” hitza jarri dute aurretik, eta ez ordea, narratiba aipatu dutenean, eta horrek ere, eman diezaioke indarra narratiba gailentzen delako hipotesiari. Genero gustukoena, bestalde, narratiba dute gazte hauek, %100ek hala erantzunda. Bertan, eragina izan dezake klase garaian genero hori lantzeko dagoen ohiturak.

Donostiako kasuan, %35k aipatu ditu genero guztiak. Narratiba eta poesia, biak, aipatu dutenak %40 izan da, eta %25ek aipatu du, soilik, narratiba. Narratiba soilik aipatu dutenak gutxiengoa badira ere, bitxia da hemen ere hau soilik aipatu izana. Izan ere, inork ez du poesia bakarrik aipatu. Donostian ere, beraz, genero guztiak lantzeko joera badago ere, narratibari ematen diote gainerako generoei baino garrantzia handiagoa. Gustukoaren duten generoa zein den galderari,

%65ek erantzun dio narratibarekin. Horren atzetik daude poesia, %10k erantzunda, zein genero guztiak aipatu dutenak, %10. Gainerakoek, %5ek komikia, beste %5ek idazlearen arabera, eta %5ek ez dakiela azaldu dute.

Gasteizen, dirudienez, narratiba eta poesia dira institutuan gehien lantzen diren generoak, hala azaldu baitu gehiengoak: %52k aipatu ditu narratiba eta poesia erantzun berean, %29k narratiba soilik, %10ek denak, eta %9k soilik poesia. Gustuei dagokienez, hemen ere, genero narratiboa da gazteek gehien atsegin dutena. Ikasleen %85ek eman du horren aldeko erantzuna.

Iruñerriko erantzunak ere ez dira aipatutakoetatik aldentzen. Gehiengoa da narratiba bakarrik aipatu duena, %80. %10k eman du narratiba eta poesiaren aldeko erantzuna, %5ek aipatu ditu denak, eta beste horrenbestek aipatu du argudiaketa. Hemendik, beraz, ondoriozta daiteke generoen lanketa orokor bat egiten badute ere, narratibari gainontzeko generoei baino garrantzia gehiago ematen diotela. Gustuetan sartuz, atseginen duten generoa narratiboa dela azaldu du %80k. Gainerakoen artean, %15ek erantzun du poesia, eta %5ek antzerkia eta narratibaren aldeko erantzuna eman du.

2) Zein motatako gaiak dituzu atseginen?

Bilboko gazteetako askok erantzuna gai bat baino gehiago aipatuz eman dute. Hogeita lau izan dira orora jaso diren erantzunak, hamahiru eman dituzte emakumeek, hamaika, berriz, gizonek. Gaien artean, denetarik aipatu dute: eleberri beltza, maitasuna, misterioa, autobiografikoak, euskal gatazkari buruzkoak, errealitatean oinarritutakoak, historikoak... Hala ere, hauen artean, bi dira nabarmendu beharrekoak; izan ere, bada alderik sexuen artean. Emakumeen artean, maitasunaren gaia gailendu da beste guztien artean (%30, 77k aipatu du gai hau); gizonezkoen artean, berriz, misterioaren gaia da nagusitu dena (%45,45ek aipatua).

Hogeita hamahiru izan dira donostiar gazteek emandako erantzunak, batek baino gehiagok eman baitu gai bat baina gehiagoren aldeko erantzuna. Hemezortzi izan dira emakumeek aipatuak, hamabost, berriz, gizonezkoek azaldutakoak. Gaien artean, hauek izan dira aipatu dituztenak: maitasuna, historia, eleberri beltza, mis-

terioa, fantasia, errealistak, drama, abentura, pentsarazten dutenak, autobiografikoak. Hala ere, hemen ere bi izan dira nabarmendu diren joerak; emakumeen artean maitasunaren (%33,33k aipatua) gaia izan da aipatuena, eta gizonezkoen artean, berriz, historia azaltzen dutenak (%33,33k aipatua).

Gasteiztar gazteen artean, hogeitaz izan dira jasotako erantzunak, hamar emakumeek emana, eta beste horrenbeste, gizonek. Gaiak askotarikoak izan dira hemen ere: beldurrezkoak, fantasia eta misterioa, maitasuna, zientzia fikzioa, eleberri beltza, abentura, historia eta politika eta gai sozialak. Baina hemen ere bi nabarmentze aldera, maitasuna eta misterioa eta fantasia izan dira aipatuena. Lehenengo emakumeen kuttunena da, (%40k hala erantzunda); misterioa eta fantasia da ordea, gizonezkoek gehien atsegin dutena (%40).

Iruñerriko gazteek hogeita bederatzi erantzun eman dituzte; hamabost emakumeek, hamalau gizonek. Ondorengoak izan dira aipatu dituzten gaiak: misterioa, historia, abentura, errealistak, eleberri beltza, pentsarazten dutenak, eta maitasuna. Badira, baina, nabarmentzea merezi duten bi. Izan ere, maitasunarena da emakumeen gehiengoak (%46,67) kuttunen duen gaia, eta gizonek, nahiago dute historia (%45,86) lantzen duten eleberriak.

2.3.- Euskal Literaturak gazteengan duen presentzia

Galdetegiaren hirugarren atalean, euskal literaturak gazteengan duen presentzia zenbatekoa den aztertu nahi izan da. Horretarako, zaletasun, ohitura, eta ikasgeletatik kanpo, euskal idazleen izenak aipatzeko eskatzeaz gain, euren idazle eta liburu gogokoena zeintzuk diren esateko eskatu zaie, hauen artean euskal liburu eta idazlerik ba ote den jakite aldera.

Atal horri ekiteko, gazteei bost euskal idazle gizonezko eta beste hainbeste emakumezko aipatzeko eskatu zitzaizen:

1) *Aipatu bost euskal idazle gizonezko.*

Bilboko hogeitaz gazteetatik hiru ez dira bost idazle gizonezkoen izenak aipatzeko gai izan, hamazazpik eman dute, beraz, bosten izenak. Orotara hogeita bat euskal gizon idazleen izenak aipatu dituzte. Horiez gain, Blas de Otero eta Miguel de Unamunoren izenak ere

izan dira behin aipatuak¹. Gainontzean, asko dira aipatu dituzten idazleak², aipatuena honako hauek direlarik³: Bernardo Atxaga (%100ak aipatua), Fernando Morillo (%70ak aipatua), Joseba Sarrionandia (%65ek aipatua) eta Ramon Saizarbitoria (%55ek aipatua).

Donostiako hogeikasleetatik, hamalau izan dira bost idazleen izenak emateko orduan ezgai. Seik eman dute bakarrik bosten izena. Orotara, hogeita bat idazleren izenak aipatu dituzte⁴. Bestalde, Bilboko gazteen erantzunetan azaldu moduan, gaztekeraz idatzi duen Oscar Terolen izena ere azaldu du batek; eta literaturaren mundutik atera eta euskal kultura orokorrera joaz, Mikel Laboa aipatu duenik ere izan da. Ondorengoak izan dira aipatuena: Anjel Lertxundi (%75), Ramon Saizarbitoria (%70) eta Bernardo Atxaga (%60).

Gasteizen, hogeikasleetatik bederatzik ez dira gai izan bost idazleren izenak emateko. Orotara, hogeita bi euskal idazle gizonetako izenak eman dituzte. Horiez gain, aipatu dituzte euskal idazle kontsideratzen ez direnak ere, Oscar Terol, esaterako. Bestalde, ikastolan idazle gisa azaltzen dituzten bertsolarien izenak ere aipatu dituzte: Bilintx eta Iparragirre. Gainerakoan, asko izan dira gazte gasteiztar hauek aipatu dituzten idazleak⁵. Aipatuena, ordea: Bernardo Atxa-

-
- [1] Ondorioen atalean ekingo zaio euskal idazletzat har daitezkeen argitzeko eztabaidari.
 - [2] Ramon Saizarbitoria, Kirmen Uribe, Fernando Morillo, Bernardo Atxaga, Anjel Lertxundi, Jon Arretxe, Joseba Sarrionandia, Unai Elorriaga, Juan Mari Irigoien, Juan Antonio Mogel, Joanes Etxeberri Sarakoa, Xabier Lizardi, Pedro Agerre *Axular*, Bernat Etxepare, Gabriel Aresti, Jon Juaristi, Joxe Mari Iturralde, Antton Kazabon, Xabier Monasterio, Txomin Agirre eta Jose Luis Alvarez Enparantza *Txillardegia*.
 - [3] Ikasleen erdiak baino gehiagok aipatu dituzten idazleak azalduko dira “aipatuena” esaten den aldiro.
 - [4] Ramon Saizarbitoria, Bernardo Atxaga, Juan Kruz Igerabide, Anjel Lertxundi, Juan Antonio Mogel, Pedro Berriotxoa, Pako Aristi, Joseba Sarrionandia, Mikel Hernandez, Jabier Pikabea, Fernando Morillo, Jon Arretxe, Patxi Zubizarreta, Kirmen Uribe, Joan Perez Lazarraga, Antton Kazabon, Imanol Zaldúa, Jose Luis Enparantza *Txillardegia*, Pedro Agerre *Axular*, Joan Batista Elizanburu, Joanes Etxeberri (Sarakoa edo Ziburukoa?).
 - [5] Fernando Morillo, Bernardo Atxaga, Joseba Sarrionandia, Ramon Saizarbitoria, Jon Mirande, Bernat Etxepare, Pedro Agerre *Axular*, Jon Arretxe, Joanes Etxeberri Sarakoa, Etxeberri Ziburukoa, Pierre Topet Etxahun, Arnaut Oihenart, Tartas, Manuel Larramendi, Joan Perez Lazarraga, Xabier Lizardi, Estepan Urkiaga *Lauaxeta*, Juan Antonio Mogel, Antton Kazabon, Patxi Zubizarreta, Alberto Ladron eta Anjel Lertxundi.

ga (%75ek aipatua), Ramon Saizarbitoria (%55ek aipatua), Fernando Morillo (%50ek aipatua).

Iruñerriko hogei gaztetatik, hamaika ez dira gai izan bost idazleren izenak emateko. Orotara hogeita bat idazleren izenak eman dituzte. Hauez gain, euskal kulturaren arietatik joan eta Benito Lertxundi eta Mikel Laboaren izenak aipatu duenik ere izan da. Nolanahi ere, hainbat eta hainbat izan dira gazte iruindarrek aipatu dituzten idazleak¹. Aipatuena Bernardo Atxaga izan da (%80ak eman du honen izena), gainerako idazleen izenak %50tik beherako aipamenak izan ditu.

2) *Aipatu bost euskal idazle emakumezko.*

Bilboko hogeik ikasleen artean, hamazazpi ez dira bost emakume idazleren izenak emateko gai izan. Bestalde, kopuruari dagokionez ere, gizonezko idazleekin alderatuta, askoz ere euskal idazle gutxiago aipatu dituzte hemen; zazpi, hain zuzen ere: Bizenta Mogel, Uxue Alberdi, Jasone Osoro, Miren Agur Meabe, Arantxa Urretabizkaia, Garazi Goia eta Asun Baltsola². Aipatuenen³ artean Bizenta Mogel (%75ek aipatua), Jasone Osoro(%40k aipatua) eta Miren Agur Meabe (%35ek aipatua) daude.

Donostian, emakumezkoen izenak aipatzerakoan ere, gizonekin gertatu moduan, zailtasunak izan dituzte. Bakarrak eman ditu bost emakumezkoren izenak. Bestalde, zazpi izan dira aipatu dituzten euskal idazle emakumezkoak: Jasone Osoro, Bixenta Mogel, Arantxa Urretabizkaia, Uxue Alberdi, Arantxa Iturbe, Mariasun Landa eta

- [1] Bernardo Atxaga, Joseba Sarrionandia, Ramon Saizarbitoria, Fernando Morillo, Anjel Lertxundi, Bernat Etxepare, Txillardegia, Juan Kruz Igerabide, Iñaki Zabaleta, Joseba Aurkenerena, Kirmen Uribe, Alberto Ladron, Joxemari Iturralde, Joanes Leizarraga, Manuel Larramendi, Josu Penades, Pello Berriotxoa, Patxi Zubizarreta, Gabriel Aresti, Jon Arretxe, Koldo Zuazo.
- [2] Hauez gain, Toti Martinez de Lezea, Nerea Riesgo, Luisa Etxenike, Maria Eugenia Salaverri eta Krispin Beobideren izenak ere eman dituzte. Baina Euskal Herrian jaioagatik ere, gaztelera da idazteko darabilten hizkuntza. Euskal idazle dira, beraz? Lehen aipatu moduan, ondorioetan emango da honen berri zehatzagoa.
- [3] Oraingoan, aipatuena ez dira %50-ak baino gehiago aipatu dituztenak izango. %40k baino gehiagok aipatu dituzten idazleak azalduko dira hemen.

Itxaro Borda¹. Ondorengoak izan dira aipatuena: Jasone Osoro (%65ek aipatua) eta Arantxa Urretabizkaia (%40k aipatua).

Gasteizen ere, bakarra izan da bost emakumezkoen izena emateko gai, eta zortzi izan dira aipaturiko euskal idazle emakumezkoak: Laura Mintegi, Jasone Osoro, Katixa Agirre, Mariasun Landa, Miren Agur Meabe, Karmele Jaio, Arantxa Urretabizkaia eta Uxue Alberdi². Bestalde, ondorengoak dira gehien errepikatu dituzten izenak: Laura Mintegi (%60k aipatua) eta Mariasun Landa (%60k aipatua).

Iruñerrian, bakarra ere ez da gai izan bost euskal idazle emakumezkoen izena emateko; eta lau aipatu dituenak ere bakarra izan da. Orotara, zortzi euskal emakumezkoen izenak eman dituzte: Uxue Alberdi, Eli Tolaretxipi, Jasone Osoro, Arantxa Urretabizkaia, Mariasun Landa, Bixenta Mogel, Karmele Jaio, eta Arantxa Iturbe³. Ondorengoak izan dira, aipatuena: Uxue Alberdi (%30k aipatua) eta Jasone Osoro (%25ek aipatua).

3) *Zein da zure idazlerik kuttunena?*

Literatur idazleen munduan murgilduta, haien idazle kuttuna aipatzeko eskatu zitzaizen horien artean euskal idazleek zein toki betetzen duten jakin asmoz.

Hamaika idazleren izenak eman dituzte gazte bilbotarrek, eta horien artean bi (%18) besterik ez dira euskaldunak: Joseba Sarrionandia eta Bernardo Atxaga⁴.

Donostiako ikasleek hamar idazleren izenak eman dituzte, eta horien artean, bakarra da euskalduna: Pedro Berriotxoa⁵.

-
- [1] Haez gain, aurreko “eztabaidari” jarraituz, Dolores Redondo eta Toti Martinez de Lezearen izenak ere aipatu dituzte.
 - [2] Toti Martinez de Lezea ere aipatu du baten batek, eta izan da bertsoaritzara joaz Onintza Enbeitaren izena eman duenik ere.
 - [3] Izan da Maialen Lujanbioren izena eman duenik ere, beste behin bertsoaritzara joaz; eta Toti Martinez de Lezearen izena ere aipatu du batek baino gehiagok.
 - [4] Ondorengoak dira aipatu dituzten gainerako idazleak: Lydia Cacho, Agatha Christie, Virginia Woolf, Paulo Coelho, Camila Lackber, John Green, Albert Espinosa, Ken Follet, Karles Marx.
 - [5] Gainerakoan, hauek dira aipatu dituzten idazleak: Rosa Montero, Federico Moccia, Agatha Christie, Carlos Ruiz Salgon [sic], John Green, Albert Espinosa, Stephanie Meyer, Herge, eta Toti Martinez de Lezea.

Bederatzi idazleren izenak eman dituzte gazte gasteiztarrek, eta horietatik hiru (%33) dira euskaldunak: Jasone Osoro, Jon Arretxe eta Fernando Morillo¹.

Iruñerriko gazteek, zortzi idazleren izenak eman dituzte; eta horietatik bost dira euskaldunak: Fernando Morillo, Mikel Hernandez Abaitua, Anjel Lertxundi, Pedro Berriotxo eta Josu Penades².

4) *Zein da irakurri duzun liburuetatik gehien gustatu zaizuna?*

Idazle kuttunena aipatzetik, liburu kuttunena zein duten galdeztera egin da jarraian. Aurreko galderarekin gertatu moduan, zabalegia da galdera hau bertatik ondorio zehatza atera ahal izateko. Izan ere, askotarikoak dira bertatik ateratako erantzunak. Hala ere, aurreko galderarekin egin moduan, aipatutako euskal liburuak zenbat izan diren izango da zehazki aztertuko dena.

Hemezortzi liburu aipatu dituzte gazte bilbotarrek, eta horietatik bi (%11) dira euskal literaturaren barnekoak: Bernardo Atxagaren *Soinujolearen Semea* eta idazle beraren *Gizona bere bakardadean*³.

Gazte donostiarrek hemeretzi izenbururen izenak aipatu dituzte, eta horien artean, bi (%11) soilik dira euskal literaturaren barnekoak⁴: Alberto Ladronen *Arotzaren eskuak* eta Ramon Saizarbitoriarren *Ehun metro*.

Gasteiztarrek hamaika (%36) izenburu aipatu dituzte, eta horien artean lau dira euskal literatura kontsideratzen direnak: Ramon Sai-

-
- [1] Ondorengoak dira aipatu dituzten gainerako idazleak: Carlos Ruiz Zafon, J. R. R. Tolkien, Edgar Allan Poe, J. K. Rowling, Laura Gallego eta Iosif Stalin.
 - [2] Edgar Allan Poe, Agatha Christie, Christopher Paolini ere izan dira kuttuneko dituzten idazleak.
 - [3] Ondorengoak dira aipatu dituzten beste izenburuak: *Ez zen alerik ere geratu, Bostak, Mundu zoriontsua, 1Q84, La rosa del Klimanjarro, Diario de un marginado, Las hijas del frío, La nausea, Entre costuras, Bajo la misma estrella, Nunca seré tu héroe, Le petit prince, Luisma, El patrón de Stalingrado, La ternura de los pueblos, Los pilares de la tierra.*
 - [4] Hurrengoak dira aipatutako gainerako hamazazpi liburuen izenburuak: *Hamar beltzatxoak, Ana Franken egunerokoa, El regreso, El cielo está en cualquier lugar, El último judío, La sombra del viento, En llamas, Tres metros sobre el cielo, Dispara yo ya estoy muerto, El niño con el pijama de rayas, Hobbit, The Host, Harry Potter, Sin noticias de Gurbu.*

zarbitoriaren *Ehun metro*, Alberto Ladronen *Piztiaren begiak*, eta Jon Arretxeren *Zapi kolore* eta *Tangerko ametsak*¹.

Iruñerriko gazteek hamahiru izenburu aipatu dituzte, eta horietako bost (%38) dira Euskal Literaturaren barneko²: Iñaki Zabaletaren *110 Street-eko geltokia*, Joanes Urkixoren *Bibotz ausarta*, Alberto Ladronen *Arotzaren eskuak*, Julen Gabiriaren *Conemara gure bihotzean*, M. A. Mintegi Larrazaren *Cocacola Erdi Aroan*.

ONDORIO NAGUSIAK

Galdetegi honen bidez jasotako emaitzek errealitate osoaren berri ematen ez badute ere, hara hurbiltzeko tresna baliogarri izan daitezkeelako usteak bultzatuta ekin zaio lan honi. Emaitza hauek azaltzen dutenarekin, beraz, euskal gazteen irakurketa ohiturez, euskal kulturak hauengan duen presentziaz, eta oro har, euskal hezkuntza sisteman literaturak duen lekuaz jardungo dira ondorengo lerroak.

Ikusi ahal izan den moduan, Hego Euskal Herriko gazte hauen gehiengoak du irakurtzea gustuko. Harkaitz Zubirik 2013an egindako azterketan azaltzen duenez, euskal irakurle kopuru handiena 24-54 urte bitarte antzematen da. Mari Jose Olaziregik 1993an argitaratu zuen azterketan ere, joera hori nabarmendu zuen, eta, Gazteen Euskal Behatokiak 2014eko apirillean egindako azterketan ere, gauza bera ageri da. Aztergai izan diren 17-18 urte bitarteko gazte hauek, beraz, ez dira irakurle kopuru handi horren barrenean sartzen, baina ezin esan irakurle ez direnik; irakurtzea atsegineko ei zaie. Oro har, oporretan irakurtzen dute gazte hauek, oheratu aurretiko unea hartuz horretarako.

Sexuen arteko aldeari dagokionez, Olaziregik eta Zubirik emakumezkoek gizonetzkoek baino gehiago irakurtzen dutela azaldu zuten haien azterketetan, eta ateratako ondorio horrekin bat datoz

[1] Ondorengoak dira aipatu dituzten gainerako zazpiak: *Mundua astindu zuten hamar egun*, *Gerateko ogia* *El tiempo entre costuras*, *Las crónicas de Narnia*, *La emperatriz de los etéreos*, *Los pilares de la tierra*, *Rebeldes*.

[2] Hona aipatutako beste zortziak: *Pijama marradunaz jantzitako mutikoa*, *Gose jokoak*, *Koaderno handia*, *El código da Vinci*, *La sombra del viento*, *Comisario Brunetti*, *Juego de tronos*, eta *Eragon*.

aztertutako emaitzak, kasu batean izan ezik; Gasteizen gizonaek irakurtzen baitute emakumezkoek baino gehiago. Probintziara, arabar gazteak dira irakurzaletan, ondoren, pareko ehunekoetan, gipuzkoar eta bizkaitarrak leudeke, eta atzetik, iruñerrikoak. Jasotako datu hauek, gainera, bat egiten dute gazteen euskal behatokiak emandakoekin. Horren esanetan, euskal irakurle gazteen artean, bataz beste, arabarrak dira gehienagoa (gazteen %60a da irakurle), eta ondoren azaltzen dira gipuzkoarrak (%56) eta bizkaitarrak (%50).

Egoera soziolinguistikoak nabarmen baldintzatzen ei du euskal literaturaren irakurle kopurua. Zubirik azaldu duenez (2010:53), euskararen ezagutza hedatzen ari da urteek aurrera egin ahala, eta hala, geroz eta handiagoa da Euskal Herrian biltzen den elebidunen kopurua. Soziolinguistika klusterrak erakutsi duenez, 2011ko datuen arabera, 16 urte edo gehiagoko 714.136 elebidun daude Euskal Herrian, biztanleen %27; 1991ean bildutako datuek erakutsi baino bost puntu gehiago, eta elebidunen hazkunde hau haur eta gazteengan eman da gehienbat. Elebidun hauek, baina, askoz gutxiago kontsumitzen dute euskal kultura gaztelerakoa baino, Zubirik 2010eko azterketan erakutsi duenez. Joera hori, bestalde, nabarmena da liburuaren irakurketari dagozkion datuetan ere.

Aztertutako galdetegietan azaltzen denez, gazteleraz irakurtzeko joera nabarmen den da gazteen artean, eta ingelesa ere, ari da pisu hartzen gazteen irakurketa ohituretan. Esan daiteke, beraz, eredu euskaldunetan egoteak ez duela erdarazko irakurzaletasuna inondik inora gutxitzen. Nolanahi ere den, Zubiriren arabera, gazteen artean, euskarazko irakurleen proportzioa handiagoa da gizonen artean emakumeen artean baino. Aztertutako datuek ere joera berresten dute. Izan ere, iruñerriko kasuan ez ezik, gainerako hiriburu eta gazteentzako artean, gizonaek dira euskaraz gehien irakurtzen dutenak. Gero-rako azterketa baterako, beraz, interesgarria litzateke, arrazoi honen zergatia zein ote den aztertzea.

Hizkuntzaren ildoari jarraituz, badago jatorrizko hizkuntza edo itzulpen bidezko irakurgaien artean zer aztertu. Xabier Etxanizek (2011: 94) azaltzen duenez, merkatuaren egoera eta hizkuntzarena ere normalizatzen joan den neurrian, gero eta aruntagoa da erdal merkatuetan jazotakoak euskaraz ere gertatzea. Hala, euskal literaturan, eta batik bat haur eta gazte literaturan, euskarara egindako

itzulpenak dira zutabe. Ez litzateke harritzekoa, beraz, euskal gazteek ere halakorik irakurtzea. Pasatako galdetegian, jatorrizko hizkuntzan dauden irakurgaiak edo itzulpenen bidezko irakurketa, zein duten nahiago galdetu zai; ea bien arteko ezberdintasunik nabaritzen duten ere jakin nahiaz. Gutxi izan dira itzulpen bidezko irakurgaiak nahiago dituztenak. Orokorrean, atseginago dituzte zuzenean idatzitakoak, baina asko izan dira ere ez bata eta ez bestearen aldeko erantzuna eman dutenak, askori “berdin” baitzaio. Hala ere, itzulpenen kalitatea “kaskarragoa” dela azaldu duenik ere izan da; “berezko esentzia” galtzen dutela argudiatuz¹. Orogen gainera, baina, ezin esan itzulpenen arrakasta eskasa denik.

Literatur generoei dagokienez, Torrealdaik (1997) adierazi moduan, 1976tik aurrerako euskal literaturaren ekoizpenean narrazioa da etengabe hazi den genero bakarra eta genero horretan argitaratzen da urtez urte liburu kopuru handiena. Hala, aurreikusi daiteke ikastoletan ere narrazioaren generoa izango dela gehien lantzen dena. Jasotako datuek, gainera, joera hori berretsi dute: narratiba da beste genero guztien gainera gailentzen dena, bai ikastegietan, nola gazteen gustuetan. Ikasgelan bestelako generoak ere lantzen dituztela azaldu badute ere, ikusi ahal izan denez ehuneko handienak aipatu du narrazioa.

Bestalde, gazteen gehiengoak atseginen duen generoa da narratiba, eta aurreko joera kontutan harturik, eta gazte askoren literatur iturri bakarra eskolan jasotakoa izanik, bertan landutakoak euren gustuetan eragin handia izan dezakela ondoriozta daiteke. Datu hauetatik abiatuta, Idurre Alonsok (2010: 131) azalduakoa lerro hauetara ekartzea komeni da. Haren esanetan, ikasgelan lantzen diren edukietan literatur generoen hierarkiek pisu handia dute, eta hori bera ikusi ahal izan da gehiengoak narratiba aipatu duenean.

Genero narratiboaren barruan bestalde, gazteek gehien atsegin dituzten gaiak misterioa, fantasia eta historiarenak dira. Sexuen arteko banaketan, badira argi bereiz daitezkeen bi gai. Izan ere, emakumeen gehiengoak maitasunaren gaia lantzen dituzten irakurgaiak dituzte gogokoen. Gizonezkoen kasuan, aldiz, historia eta misterioa

[1] Kasu hauetan, ez dute zehaztu zein hizkuntzara itzulitako irakurgaiak diren “kaskarrak”.

dira gustukoen dituztenak. Datu hauek bat datoz Mari Jose Olaziregik 1993an emandakoekin. Izan ere, bertan azaltzen duenez, gizonezkoek atseginago dituzte ekintzazko eleberriak; neskek, ordea, atseginago dituzte eleberri estatikoagoak: gatazka sozial zein indibidualak azaltzen dituztenak. Joera, dirudienez, ez da urteen poderioz aldatu.

Euskal literaturari buruzko jakintza zenbatekoa duten aztertu nahiez, euskal idazleen izenak eman zituzten eskatu zitzaizen bi galderetan. Horretarako, bost euskal idazle gizonezko eta beste hainbeste emakumezkoren izenak eman zituzten eskatu zitzaizen gazteei. Lehenik eta behin, eta aurretik aipatutako genero narratiboaren nagusitasunarekin jarraituz, esan beharra dago aipatu dituzten idazleen gehiengo delat prosa egilea.

Bestalde, idazle garaikideez gain, aipatu dute “klasiko” dei dakiekeen idazlerik ere. Horrez gain, esan beharra dago, asko izan direla bost idazle aipatzera iritsi ez diren gazteak; bai gizonezkoen kasuan, nola emakumezkoengan. Hala ere, bada alderik. Zailtasun handiagoak izan dituzte emakumezko euskal idazleen izenak ematerakoan: batz bestea, zortzi euskal idazle emakumezkoren izenak eman dituzte, eta hogeita bat euskal idazle gizonezkorena. Euskal emakume idazleak aipatzerako orduan, oso gutxi eman dute bosten izena, eta bi edo hiru aipatu ditu bakoitzak batz bestea. Horren arrazoia ez da sexu banaketaren arteko desoreka; izan ere, zorionez, geroz eta gehiago dira euskal idazle emakumezkoak. Aipatu moduan, euskal literaturaren berri gehiena institutuan jasotzen dute, eta beraz, hemendik ondoriozta daiteke, institutuetan lantzen den euskal idazleen gehiengo gizonezkoa izatea.

Bada, bestalde, erantzun hauen artean aipatzea merezi duenik ere. Lehenik, izan da bertsoaritzak eta kantagintzaren mundura jo eta haietako baten izena idazleen munduan sartu duenik (Benito Lertxundi, Mikel Laboa, Onintza Enbeita, Maialen Lujanbio...). Bestetik, eta anekdota hutsetik haratago doan eztabaida izanik, bada Euskal Herritar izanik ere, euskaraz idazten ez dutenen izenak multzo horietan sartu duenik ere: Blas de Otero, Miguel Unamuno, Oscar Terol, Toti Martínez de Lezea, Nerea Riesgo, Luisa Etxenike, Maria Eugenia Salaverri, Krispin Beobide, Dolores Redondo... Euskal literatura euskaraz idatzitako literatura kontsideratuz, baina,

ezin idazle hauek euskal idazle kontsideratu, beraz, gaztelera baita haien idatz-hizkuntza.

Esan bezala, ez dute euskal idazleei buruzko ezagutza handirik, eta idazle kuttunena ere, ez du gehiengoak hemen aurkitu. Izan ere, erdaraz idazten dutenen izenak eman dituzte gehienbat galdera horretan. Orotara, hogeita hamairu idazleren izena aipatu dute hemen, eta zazpi besterik ez dira euskaldunak: Joseba Sarrionandia, Bernardo Atxaga, Jasone Osoro, Fernando Morillo, Anjel Lertxundi, Pello Berriotxo eta Josu Penades. Liburu kuttunena aipatzeko orduan ere, euskaraz idatzirikoak eta euskarara itzuliak ez direnak gailendu dira. Hau baina, ez da harritzekoa, kontutan hartuz gazteen irakurketa hizkuntza zein den.

Euskal literaturaren eremu honetan, beraz, ondoriozta daiteke euskal kultura “galtzaile” dela gainontzekoekin alderatuz, gazte hauen artean. Ikasgela dute gazteek honen berri izateko iturri nagusi, baina emaitzak ikusirik ondoriozta daitekeenez, Euskal Literatur klaseek ez dute irakurzaletasunik sortzen ikasleengan; orokorrean, ez dute euskal lanak irakurtzeko irrikarik eragiten, eta euskal literaturaren berri gehiago izateko nahia ere, ez dute suspertzen. Hori bera azaldu zuen Idurre Alonsok doktorego tesian: literaturaren irakaskuntza ez dago ikaslearen literatur gaitasuna garatzera; ikasgelan eduki teorikoak lantzen dira, eta bidalitako beharrezko irakurgaiekin, ostera, ez da sakontzeko lanketarik egiten. Gainera, bi helburuek euskal literaturaren historia ikastea, eta ikasleek euren kasa liburu bat irakur dezaten lortzea ez dute bat egiten. Behartuta egiten dituzte biak, ikuspegi kritiko bat garatzera ez baitaude bideratuak. Baldintza berriak lortu beharko lirатеke, beraz, euskal literatura aintzat hartuko duen irakurzaletasuna ikasleengan eman dadin. Lanak badira, idazleak ere bai. Euskal literatur sistema lotzeko, beraz, irakurleak dira beharrezko.

Bibliografia

Alonso, I., 2008, *Euskal literaturaren irakaskuntza Hego Euskal Herriko irakaskuntzan. Ezagutza kontzeptualetatik gaitasun komunikatiboetarako bidean*. Doktorego Tesia. Euskal Herriko Unibertsitatea.

_____, 2010, *Erdigune literarioak irakaskuntzan*, Zarautz: UPV-EHU.

- Etxaniz, X., 2011, “Sarrera”, in A.A.: *Eguno euskal haur eta gazte literaturaren historia*, Zarautz: UPV-EHU, 13-97.
- Olaziregi, M.J., 1993, “Gazteen (irakurketa) gustu eta disgustuak”, *ASJU* 27-3, 821-875.
- Torrealdai, J.M., 1997, *Euskal Kultura gaur* Jakin. Lizarra.
- Zubiri, H., 2010, “Euskara eta kultura-kontsumoa”, in *Kultura 08-09*, Eusko Jaurlaritza, Gasteiz.
- _____, 2013, “Euskal literaturaren irakurleak zenbat eta nolakoak diren aztergai. Soziolinguistikako datuetatik eta irakurketa-ohiturei buruzko ikerketetatik abiatuta”, *Uztaro* 87, 51-68.

Webguneak

- Soziolinguistika klusterrak egindako *Hizkuntzen kale-erabileraren VI. Neurketa*, 2011: <http://www.soziolinguistika.org/files/VI%20Kale%20Neurketa-%20Emaizen%20txostena.pdf> [Azken kontsulta: 2014-09-02]
- Gazteen euskal behatokia: <https://euskadi.net/albiste/2014/eaeko-gazteen-erdiek-baino-gehiagok-diotenez-liburuak-irakurtzen-ohi-dituzte-denbo-ra-pasa/r58-801/eu/> [Azken kontsulta: 2014-09-02]